

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Преплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору, 30. Новембра 1899. године.

ПРОСЛАВА ДВАДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ СРПСКЕ ВИШЕ ДЕВОЈАЧКЕ ШКОЛЕ У ПАНЧЕВУ.

У културном животу овостраних Срба ретка су овака славља, као што је ово, што га 10. новембра ове године овде прослависмо. Пре двадесетипет година истога дана отворила је овдашња српска виша девојачка школа двери свог просветног храма, које вековима бејаху затворене српском женскињу, и унела је светлост у душу и срце му, за којом је оно тако жудно чезнуло. Од тога дана почело је наше женскиње живети другим душевним животом, почело се напајати науком и знањем и васпитавати у чисто српском духу. После тако лепих резултата, што их наша школа показа за минула четврт века, заслужила је, да се прослави на достојан начин, као што је и учињено. Прослава је текла овим редом:

У 10 сахати пре подне био је скуп у згради српске више девојачке школе и за тим полазак у св. успенску цркву на благодареније. Благодареније је обавио протопрезвитер г. Сава Стојшић са осталим свештеницима. На јектенија је одговарао дивно и складно кор нашег црквеног певачког друштва под управом свог коровође г. Мите Топаловића. После благодаренија обављено је свечано водоосвећење у згради српске више девојачке школе уз појање ученица. Затим је отишао цео икупљени светли збор у св.-савски дом, где се у дивној св.-савској дворани наставила свечаност овим редом:

1.) Ученице више школе отпеваше уз пратњу хармонијума лепо и складно: „Химну двадесетпетогодишњице“, речи Данице Чакловићке, композиција Мите Топаловића. 2.) Г. Јован Поповић, управитељ, изнео је у лепом говору историју ове школе, њен рад и успех за ово двадесетипет година и споменуо је топлим речима

заслуге свију њених добротвора. 3.) Председник панчевачке црквене општине г. Каменко Јовановић говорио је о постанку школе, о њеном раду и жртвама, које су за њу принесене. 4.) Г. Душан Радуловић, тајник Добротворне Задруге Српкиња Панчевкиња, поздравио је школско славље у име задруге и захвалио се наставницима на труду. 5.) Г. Милан Мандровић поздравио је у име колегије јубиларе: г. г. Јована Поповића, Катарину Петковићку и Миту Топаловића. 6.) Ученица Ш. раз. Милева Томићева поздравила је јубиларе у име ученица, на који се поздрав управитељ захвалио са неколико топлих речи. 7.) Ученице су отпевале „Школску химну“ од Мите Топаловића.

У вече је одржана беседа са игранком. Беседа је била јако посећена, а програм одабрани и изведен је на опште задовољство. „Химну дваестпетогодишњице“ отпевале су ученице уз пријатељску помоћ бивших ученица тако лепо и складно, да се лепше не може пожелети. Гђца Катица Олћанова, бивша ученица, декламовала је песму „Слава“ од Д. Брашован-Неранџић право уметнички, те је својим приказом и својом љупком појавом публику занела. „Девојка и ружа“ од В. Хорејшека отпевала је гђца Олга Барићева дивно. Ми смо чули госпођицу Олгу чешће певати и уживасмо увек у њеном лепом певању, али нам се учини, да њено певање није никад у толикој мери срцу говорило, као у овај мах. Увод у оперу „Портичка немакиња“ од Обеја извеле су на гласовиру гђеце: Милева Драгићева и Јелка Милутиновићева врло лепо и прецизно, да су заиста као веома младе свирачице у пуној мери заслужиле бурни аплауз признања, којим их је публика изазвала. Ми се надамо, да ћемо имати још који пут прилике, да чујемо наше младе свирачице.

Публика беше врло пријатно изненађена уметнутом тачком, коју је извео чувени гуслар и певач народних песама г. дрд Прита, певајући уз гусле једну народну песму. Г. Прита је својим пријатељским суделовањем много допринео сјају програма, а уједно је заменио њиме своју милу сеју др. Марију Прита-Вучетић, која је требала као бивша ученица ове школе да држи говор, али је дужношћу својом у томе била спречена. Г. Прита је својим лепим гласом и дирљивим певањем толико занео слушаоце, да је на бурни захтев морао додати још једну песму. Његово певање уз гусле беше за нас ретко уживање, пошто већ давно не чусмо српског гуслара.

Шесту тачку програма „Школин рад“, алегорија, чекала је публика са великом зашетошћу. И ако смо очекивали лепог уживања од овог приказа, признајемо, да је оно, што чусмо и видесмо, далеко надмашило свако очекивање. Алегорија је написана у лепим стиховима, пуним родољубља и заноса. У њој излази ћеније школе и четрнаест наука и говоре у китњастим речима о своме задатку и раду у школи. У алегорији су згодно уметнуте три песме, што их кор иза кулиса пева. Колико је алегорија лепа сама по себи, још је више улепша богато класично и народно одело приказивачица. У целини беше то једна лепа слика, да је човек лепшу замислити не може. Не можемо на ино, а да и овом приликом не изречемо гђи Даници Чакловићки најтоплију хвалу, што нам пружи овако лепа уживања. Ми смо је поново упознали не само као песницу него и као веома вешту редитељку, која није жалила рада ни труда, да своје подузеће што лепше изведе. Приказ је текао врло прецизно, а што нас је нарочито пријатно изненадило, то је правилан нагласак и лепо рецитоване стихова. Ми дакле и овде кличемо госпођи Чакловићки: Евала! а изречемо наду, да ће нас још који пут изненадити и пружити нам овако лепог уживања. Са последњом тачком: „У славу 25-годишњице“ од Мите Топаловића завршен је први доо забаве.

Док се дворана распремала за игру, поседали су: чланови патроната, црквене општине, наставници више школе са својим милим гостима: управитељем и наставницима више женске школе из Београда за банкет, који је приређен у почаст милим гостима, који дођоше да својим присуством увеличају ово лепо славље. На банкету је пало више лепих здравица, а „многаја љета“ орило се често. Док се старији поред здравица, песме и руменке веселише, дотле је младеж неуморно играла и тако је сваки посетилац ове забаве отишао задовољан кући, понесавши лепу и трајну успомену.

Сматрам за пријатну дужност, да споменем дарежљивост гђе Софије Паје Јовановића, која је као једна од првих ученица ове школе о забави приложила 100 фор. у фонд српске више девојачке школе. Живела!

Сутра дан, у четвртак 11. (23.) новембра, у 11 сахати пре подне искупили се наставници и ученице у св. успенској цркви на свечан парастост, који је приређен у покој души умрлих наставника, добротвора и ученица. На парастосу је чинодјејствовало васколико свештенство овдашње. На јектенија је одговарао мушки

кoр црквeнoг пeвaчкoг друштвa. Нa пaрaстoсу били су и бeoгрaдски гoсти.

Тaкo сe зaвршилa двaдeсeтпeтoгoдишњa прoслaвa oвoг српскoг прoсвeтнoг зaвoдa, кoји је нaмeђeн вишeм oбрaзoвaњу и вaспитaњу нaшe жeнскe oмлaдинe.

Зa врeмe прoслaвe стиглo је нa зaвoд прeкo пeдeсeт брзoјaвних и писмeних пoздрaвa из рaзних српских крaјeвa. Овo је нaјбoљи дoкaз, дa је свaки, кoји дишe и oсeђa српски учeствoвao у oвoм нaшeм лeпoм слaвљу.

Пaнчeвo, 12. нoвeмбрa 1899.

Veritas.*)

О МOНOЛOШКOЈ И ДИЈAЛOШКOЈ МEТOДИ У OСНOВНОЈ ШКОЛИ.

Пишe: Душaн Ћурић, срп. нaр. учитeљ.

Кaд дeтe „први пут“ дoђe у школу, први пут ступи у видну и прoстрaну сoбу, пуну скaмијa, види у скaмијaмa свoјe вршњaкe кaкo сeдe мирнo, види пo зидoвимa рaзнe сликe, великe мaпe (зeмљoвидe), види школску тaблy и oстaлe школскe ствaри њeмy дo oндa нeпoзнaтe oдмaх мy сe дyх винe у нeки виши ступaњ пoзнaвaњa сaмoг сeбe, oцeњивaњa свoјe чaсти, oнoгa *ја*, кoји сe прeoбрaзи у лeп идeaл, тe прирoднo слeдeћи пaжљивoсти и пoсмaтрaњу свих прeдмeтa штo гa oкружaвaју у школи, вeћ првoг дaнa школскoг oбрaзујe сe дeтe и дoбијe јaсaн пoјaм, тe oндa рaздрaгaним срцeм oсeђa дa је „прaви учeник“ (ћaк). — Дeтe, у дaљeм тoкy свoгa свaкoднeвнoг пoхaђaњa школe, кoјa мy је сaд вeћ пoстaлa кaо oбaвeзнa, тe oсeђa нaгoн вршeњу нeкe дyжнoсти, a oсoбитo учитeљeвим прирoдним пoступкoм (гeнeтички) бyђeњeм пoвeрeњa, привикaвaњeм нa зaпт, пoбуђивaњeм и хрaбрeњeм нa гoвoр, — дoбијa свe тo вишe јaсних сликa, oбим схвaћaњa пoстaјe мy свe тo oпширнији, стaлнији и сигурнији. Очиглeднa нaстaвa учитeљeвa oтвaрa врaтa пaмтeњу, гoвoру и мишљeњу. Вaњски oсeђaји дeтињи глeдaњeм, пoстaју унутaрњи пoмoћу пeт чулa: видa, слухa, кyсa, мирисa и пипaњa. Дaклe прирoдним пoступкoм, пoстeпeним рaзвијaњeм, прaктичнoм мeтoдoм сaмo, мoжe учитeљ рaзвити и рaзвијaти дyх дeтињи. Прирoднo, прaктички, зa тo мoрa свaки учитeљ пoступaти, јeр прирoдa је јaчa oд чoвeкa oндa, кaдa сe нeприрoднo с њoм рaтујe. Рaтoвaти с прирoдним нaгoнимa мoжe сaмo oнaј, кoји пoзнaјe свoјe индивидуaлнe oсoбинe и умe нaдмoћ прибaвити дa их oбиђe и прaвилнo дa хoди. Нaрaвнo дa

*) Прeштaмпaнo из „Брaникa“.

учитељ у школи може успешно изображавати и васпитавати само тада, када познаје природне законе и ако их онако дословце врши, како његов рад не би противан био ни монолошкој ни дијалогској методи.

Код разних учитеља има и разних метода. Тако нпр. кад учитељ само показује деци, зове се дидактичан, ако учитељ наставно градиво предаје а ђаци слушају, зове се акроаматичан, ако учитељ тако предаје, да ђаци одмах утубе, зове се мнемоничан начин, ако учитељ ђацима ставља питања, а на питања деца одговарају, то је катихетичан начин, а има опет, где учитељи само задају, а деца уче оно што им је задато, то је хајристичан, а ако ђаци сами уче себе (или свако за себе), то је аутодидактичан начин.

Сви овде наведени начини, не употребљују се подједнако т. ј. сви учитељи, нити се држе свих тих начина, нити сви употребљују један једини начин. Учитељ, који предаје наставу ђацима као предмет т. ј. учитељ који зна како треба изнети предмет наставе пред ђацима, такав учитељ влада природним радом у школи, такав учитељ разуме свој метод. Непрактични учитељи већином се служе монотоним методом. Практичан пак учитељ, или предаје наставно градиво разумљиво, дечијем уму схватљиво, или стављеним питањима развија ум, мишљење и утврђује наставно градиво прогресивно, т. ј. учитељ развија, а ученик казује, ствара, продуцира, или: и предаје и развија и пита. Начин, којим учитељ само предаје, зове се монолошки а начин којим учитељ пита и задаје, а ђак казује, ствара (продуцира), зове се дијалогски.

Не ваља сувише предавати, а мало питати. Не ваља ни ако учитељ сувише пита, а мало предаје. Овде се мора наћи средина, а ту средину ће најбоље одредити искуство, јер оно је водилац у сваком подуху. Искуством се долази до усавршене вештине, а вешт је у свом методу онај, који чита, труди се да савременом знању, напредном духу следи и настојава да своје знање прошири и попуни. Греше они учитељи, који не радо читају оно, што им је преко нужно за употребу у школи и што би требало, нпр. као новост да заведу у настави. — Прва и најбитнија потреба је сваком учитељу настојати, да до добрих и најбољих дидактичко методичких, педагошко психологичких књига дође, да исте чешће прочитава, есенцију за себе стално присвоји и по утврђеном знању, по уметности својој, дијалогским методом ради у школи. Истина је, да се у свима разредима осн. школе не сме, и не може једним те

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

истим начином радити. Више треба генетичким начином радити у првом разреду, дијалогски т. ј. разговором. Мило разговарати, мало питати, све умерено и одмерено, и увек пазити, да се у школи одржи мир и пажња, весело расположење ученика. Учитељ треба да у ђака пробуди и улије жудњу за његовим предавањем. Но овде морам приметити, да се ђаци не заинтересују и не побуђују на пажњу учитељева предавања, ако је добар, а можда и претеран шаљивчина, па у сред предавања нпр. ако досадно и без воље, без сваке досљедности предаје, па ђаци зевају, или шушкају или што друго раде, а он на једанпут искаже какву смешну реченицу, досетку итд. па држи да тим начином постизава циљ добре и ваљане дијалогске наставе. Никако!

Учитељ ће своју наставу тада учинити деци занимљивом, ако уме онако говорити што говоре као деца. Педагог Немац Сајлер каже: „С дететом се мораш подетити, ако хоћеш да те разуме“. Подетити значи овде, уживити се у детињи дух удахнути радост и љубав у децу и предавање учинити занимљивим моралним причама, песмицама, а не неспретним и недосљедним испадцима и које-каквим шалама. Свака реч учитељева треба да је отисак дечијег изражаја.

Најгора је она школа, а најлошији су ђаци у оној школи, где се много учи, а мало научи. Према томе дакле, настава треба да је монолошка, дијалогска. истинита, практична, јасна и онда јој је осигуран трајни успех.

Дарда, на св. Архангела Михаила 1899.

ПОФТОРНА ШКОЛА И НАСТАВА ЈОЈ.

Посвећено: Учитељству српском.

(Наставак.)

III. година.

Српско читање.

На расположењу 23 часа.

А. Толико бисер песама и прича са животописима дотичних нам књижевника, да се на 8 часова свршити може.

Б. *Наука о човеку*: 1. Човек душом. — 2. Начин спасавања утопљеника, сирзнутога или при загушу.

В. *Земљиш*: 1. Земља као планета и месец. — 2. Сунце и сунчани систем. — 3. Васиона.

Г. *Природословље*: 1. Струје ваздуха. — 2. Испаравање и оптока паре. — 3. Пара и парне машине. — 4. О муњи у опште. — 5. Муња на небу, грмљавина.

Д. *Историја*: 1. Угарска после државног поравнања. — 2. Срби с погледом на устројство од 1848. и 1868. год. — 3. Стање Срба пре државног поравнања до доба Франца II. — 4. Стање Срба до доба краља Леополда I. — 5. Сеоба Срба у Угарску и стање им за доба Леополда I-вог и пре.*)

Мађарски.

На расположењу 14 часова.

Толико читалачких бројева садржином из пољопривредног и друштвеног живота, да се за распоређених 14 часа свршити може.

Устав.

На расположењу 16 часова.

1. Општине као правне чињенице државе и уређење им. — 2. Среско и муниципално уређење и управа. — 3. Државно уређење и устав. — 4. Краљ државе. — 5. Сабор државни. — 6. Државна управа, влада. — 7. Српска аутономија и однос јој према влади. — 8. Црквена општина, епархија, митрополија. — 9. Уређење цркв. школске општине, епархије; сабор и органи му. — 10. Ослобођење поданика, равноправност. — 11. Права и дужност грађана. — 12. Правосуђе. — 13. Судски форуми и замеништво адвоката. — 14. Закон о устројству пољских чувара. — 15. Законско уређење у погледу здравствене неге животиња. — 16. Законско уређење чељади и надничара.

Пољопривреда.

На расположењу 18 часова.

Мушки: 1. „У радише свега више у штедише јоште више.“ — 2. Како да се користимо гајењем воћа. — 3. О ђубрењу. — 4. Какво вештачко ђубре да употребљујемо. — 5. Семе и поступак с њим. — 6. Сеоске газде и газдинске машине. — 7. Шта да чине мале газде. — 8. О нези вина. — 9. О комлову, мељу. — 10. Корист од краве. — 11. Како да предупредимо и лечимо бољу уста и папака. — 12. Како ћемо се одбранити од епидемије свиња

*) Код српске историје употребљујем регресиван начин, јер тако ток наставе изискује и што ће ученицима, познавајући дотична доба из мађарске историје, пријемљивије бити.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нам. — 13. О нези свилене бубе. — 14. — О пчеларству. — 15. Како да се учини лан и кудеља. — 16. Разумна економија. — 17. Земљорадничке задруге. — 18. Историја пољопривреде у Угарској.

Женске; 1. Копање и превртање баштенске земље. — 2. Усађивање дрва. — 3. Каламљење и очење. — 4. Ситно баштенско цвеће. — 5. Собно цвеће. — 6. Ружа и каламљење јој. — 7. Расађивање кухинског зеља. — 8. Нега расаде. — 9. Семе и неговање за приплод. — 10. Кратко кућарство. — . . . а остали 8 часова практичан рад у башти а с њима и II-га год.

Ово би била садржина треће нам читанке т. ј. за III-ћу годину, од чега би предмете мађарског, устава и пољопривреде употребили при засебним, зато опредељеним часовима. Оне друге пак пертрактирали би на часовима распореда српског читања али због мање количине часова не на онај начин као у I-вој и у II-гој години, већ би узели. I. недеље првог часа читалачки предмет из науке о човеку; а други час из земљописа. II-ге би недеље узели и други број из науке о човеку и тиме ту наставу завршили поновив у кратко и учено из I. и II-ге године. III-ће недеље би узели предмет земљописни; IV-те недеље предмет природословља. V-те недеље предмет историје, а VI-те недеље последњи, 3-ћи предмет земљописа и ову наставу такође на речени начин свршили. За тим би узимали редом недељно природословље, историју, па српске песме односно приче — док нам на послетку не би остало за последња 4 часа обрада предмета српских књижевности. Тим начином би нам настава и поред краткоће времена ипак у унутар-вези стојала а и свежија била.

При настави пак, рачуна и писмених састава ручне учебнике не би употребљавали. Ученици би дотично градиво по предавању и упутству учитеља и по показивању оригинала акцептирали. Место учебника правили би себи бележнице и то би себи и за касније сачували. Да би обе ове наставе што бољим плодом уродиле, предавање ваља да нам је јасно и по напред опредељеном плану, због тога би се следеће диспозиције држали: I. и II. год.

Рачун.

На расположењу 31 час.

1. час . . . Учвршћивање бројања декатског степена и десетичних разломака.*) — 2. 3. 4. и 5. час... задаће сабирања једно-

*) Но не на основу односа целог према деловима, већ на основу декатског система.

именовања за тим двоименовања с једно и више именована на начин као код сабирања и рачунање времена. — 9. час... комплициране задаће сабирања и одузимања. — 10. час... задаће множења са једно-, дво-, итд. — ставним множителем а множимком десетичног разломка. — 11. час... Задаће множења у оба фактора више именована изражено у десетичним разломцима. — 12. и 13. час... четвороуголници, изналажење периферије и површине им, а комплицирано са досадањим рачунским видовима. — 14. час... троуголници и изналажење периферије и површине. — 15. час... многоуголници, изналажење обима и површине. — 16. час... круг, изналажење периферије мешовито са досадањим задатцима. — 17. час... изналажење површине круга мешовито са досад ученим задаћама. — 18. и 19. час... Задаћа делења са једно именованим (целим) бројевима а једно и двоставним делитељем. — 20. час... Задаће садржавања а природе као прошлог часа. — 21. и 22. час... задаће делења и садржавања са делимком десетичног разломка (више именована). — 23. и 24. час... разне комплициране задаће множења и делења, односно садржавања. — 25. и 26... разне задаће сва четири вида комплицирано; при делењу и делитељем десетичног разломка. — 27. 28. 29. 30. и 31. час... разне комплициране задаће из свега ученог те тако утврђивање.

По себи се разуме да се код сваке задаће има утврђивати врста мера и новац. Даље, настава ова у II-гој год. разликовала би се тим, што би задаће из већег бројног простора биле. При геометријским задаћама пак ваља радити и очигледно цртајући.

(Свршиће се.)

ПЕДАГОШКИ УНИВЕРЗИТЕТСКИ СЕМИНАР У ЈЕНИ.

Цел је овим редовима, да читаоце овога листа упозна са једном установом, која у Немачкој практичној педагогији игра тако важну улогу. Реч је о педагошком семинару у Јени. Тај семинар установљен је уз катедру философије и педагогике јенског философског факултета, те стоји под управом чувенога педагога проф. Др. Вилхелма Рајна.*) У њему раде четири практична учитеља, а један

*) Читаоцима овога листа познат је Др. Рајн по његовом раду „Карактер и образовање карактера“, који је Ал. Марић превео у „Школском Листу“ за 1895. г. А ове године преведено му је дело „*Pädagogik im Grundriss*“ („Основи педагогике“) Превели В. Ј. Стојановић и Ал. Марић.

између њих је надучитељ. Семинар је снабдевен најпрактичнијим школским намештајем, особито су скамије удешене према годинама и узрасту дечијем и најбољим школским училима, те је у правом смислу речи школа за углед.

Чланови семинара су слушаоци педагогике и философије на јенском универзитету. Они се деле на три групе.

1. Прву групу сачињавају они, обично почетници, који само похађају предавања, (хоспитанти) и прате рад у школи.

2. У другу групу долазе изванредни, старији чланови семинара, који такођер похађају предавања, али на конференцијама учествују у дебати на рад појединих учитеља или практиканата. И у трећу групу,

3. долазе *практиканти*, који у појединим разредима предају поједине предмете. (По правилима семинара сваки практикант на почетку семестра изабере себи један, или колико хоће предмета и те је предмете после дужан предавати у свима разредима целог семестра т. ј. половину године.)

Да би се дала прилика за општу измену мисли, установљене су за све чланове семинара недељно три конференције.

1. Једна је практична конференција у школи, на којој поједини учитељ или практикант предаје пред свима семинаристама једно угледно предавање.

2. Мане и примедбе на то предавање износе се у другој конференцији, где се после води дискусија о предавањима као и читају разни педагошки чланци.

3. Теоретска конференција држи се на универзи и тамо се читају поједина педагошка дела и критике на њих.

Као што се из овог кратког прегледа види, рад педагошког семинара је врло разгранат, те није ни чудо, што у њему има чланова из Србије, Угарске, Бугарске, Енглеске, Швајцарске, Америчких Сједињених Држава, Румунске, па чак из Јапана. И поред свега тога шаренила од народности може се рећи, да у семинару влада братска љубав и слога, што се у једном таквом заводу и захтева.

22. окт. (3. новембра) о. г. отворен је семинар за овај, зимски, семестар.

Прва конференција држана је 28. окт. (9. нов.) и на њој је читан извештај са ђачке екскурсије. Ученици семинара походили су са двојицом својих учитеља Лајпциг, и у њему пробавили три

WWW.UNI
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

дана. Како тај извештај за наше прилике није од велике важности, нећемо овде да га преносимо.

Међутим на теоретској конференцији читао је један практикант свој реферат о књизи Др. Вилмана: „Дидактика као наука о образовању“.*) После реферате Др. Рајн учинио је неке напомене и примедбе.

Тако на 9. страни своје „Дидактике“ спомиње Вилман као педагога и *Ла Сала* (La Salli.) Како има много њих, који не знају ко је био Ла Сал, добро ће доћи ови податци: Ла Сал, рођен је 1651. и био је свештеник у Рајсу, у Француској. Године 1680. подигне он школу „Браће Христовог живота“, која је била потпомагана језуитским новцем. Кад је Ла Сал умро у његовој школи било је 9000 школске деце са 200 учитеља. Он је у својој школи снажио црквено васпитање. Но ипак та школа није била у тесној вези са језуитизмом. Кад је укинут језуитски ред у Француској, та је школа и даље остала. Данас имаде у њој 350,000 деце, са неколико хиљада учитеља. Ла Сал је живи пример љубави према народном подмлатку и настојавања за боље образованом омладином и народом, јер је он жртвовао све своје имање, подигавши и издржавајући школу из својих средстава.

На 19. стр. набрајајући заслуге школе, Вилман вели да школа чува децу од приморавања на јак телесни рад. Истина, да школа може да чува децу од приморавања на јак телесни рад, посао, али и то само деломично, а не са свим. Особито у градовима, где је индустрија велика, може школа врло мало да учини, јер ту не само да се деца употребљавају после школских часова на телесни рад, него се у опште и не шаљу у школу. Тако статистички податци показују, да је у Саксонској прошле године 250,989 деце употребљено за индустријски посао, а од тога броја било је 40,499 деце испод 12 година. Дабоме, да и држава донекле регулише то стање, јер је издала закон по коме се деца не смеју употребити више од 6 часа дневно, али и то је много, кад се узме у обзир потреба опште образованости. А не треба ни то заборавити, да се рани улазак у живот, доцније јако свети на детету. Најчешће последице су: преступи сваке врсте и неморал. Надовезујући на то и срањујући наше прилике с немачким, морамо рећи, да је код нас у том погледу бар добро, и ако се наша школска деца у неким местима више налазе у пољу, него у школи. Но и ту није тако велика

*) Dr. O. Willmann: „Didaktik als Bildungslehre“, I. u. II. Band. Braunschweig 1895.

опасност по моралну страну образовања, јер услед неразвијене индустрије наша деца не раде у загушљивим фабрикама и не долазе у додир са људима разних година, пола, навика и образовања пре времена. Поред развијене индустрије не би нас ни то зло мимоишло.

Ми ћемо се згодном приликом још вратити на ову ствар, да коју више проговоримо о томе.*)

Јена.

— а —

ШТО ГОСПОЈИЦЕ РАДО ЧИТАЈУ.

Пише: Јелица Беловић-Бернадзиковска.

„Овид и Цицеро у меканој ручици дјевојке.“

(Свршетак.)

У реалном свијету, право кажете, миле моје госпојице жена не може да буде живи анђео, несмртна вила, ни савршена богиња, већ мора да буде еманципантка, присталица новог покрета и духа. Питаће неко: „А је ли заиста потребан тај покрет и положај жене?“ На то им модерни дух громким гласом одговара: „Јест потребан већ и ради господарских разлога!“

Па кад се задубе у то Fin-de-siècle питаће видјет ће и највећи противници равноправности жене, да је заиста дошло вријеме, да озбиљно одреде своје становиште и да мјесто обичног подругивања изнесу више или мање вриједне доказе: је ли жена збиља — како они у својој мушкој гордости и мисле — неспособна за овај положај, за којим тежи. Но ту ваља да познаш душу женину до дна!... Тек осим овога покрета, који се може назвати популарним има и други знанствени покрет. А то је онај, који брижно сабира антрополошке и друге чињенице, које би имале да покажу, каква је конституционална разлика међу женом и мужем у физичком и психичком погледу, па да тиме пруже замашне разлоге против промјене у данашњем положају жене. Ама ко хоће да жени напрти нове дужности и терете, тај хоће да се промијене породичне прилике! Големе ли задаће хтјети жени подручје њезина рада сасвим промијенити! Големе ли реформе жени дотле у друштвеном и политичком погледу посве *равноправан положај са муш-*

*) Др. Рајн држао је 4. (16.) новембра у „Staatswissenschaftliche Gesellschaft“ у једно исцрпно предавање о дечијим преступима, поткрепљено и статистичким податцима. У једном од идућих бројева донећемо то предавање, да се види, колики су дечији преступи у западној Европи: Немачкој, Француској, и Енглеској и каквим би им се средствима могло доскочити.

марцем! Старим се душманима жена, коса јежи на глави од такве помисли!

Бадава, женско је питање данас не само питање моде, већ је и питање знаности! То увиђају сви, па се зато и задубише у то питање — те га дробе на све краје, и рашчлањују у све могуће дјелове и дјелиће. И психологија и физиологија и социјалдемократија, и антропологија и све могуће знаности расправљају о њему.

Професор Патрик у својој „Психологији жене“ испитује неке резултате новијих антрополишких истраживања, која се односе особито на психологију жене, желећи тиме да разјасни опћенити утјецај ових знанствених посљедака на ријешење женскога питања. Нема сумње, да ни најгорљивији заточник равноправности жена не може тајити, да успјех и трајност женске реформе овиси о том, да ли међу физичним и душевним устројем жене и међу новим дужностима, које се жени у новом јој положају налажу, постоји или не постоји каква разлика. Но, вели проф. Патрик, ако би се данас знанствено и доказала интелектуална и физична слабоћа жене, ипак се то ни по што не може сматрати знаменитим разлогом, да се жени *ускрате* политичке и одгојне предности, за којима она тежи. Ако се ова неспособност код жене заиста сматра посљедицом њеног нижега положаја, у којем се она све до данас налази, онда има тим више разлога, да се начини обрат у том положају. Али женама се мора савјетовати, да се новим дужностима подвргавају само мало по мало, јер би прекомјерно напрезање недостатних сила могло данас женском питању само шкодити, а противницима те реформе у руке дати ново оружје. Теорије, по којим се тумаче појаве женског организма, врло су различите. Још у Аристотелево вријеме сматрала се жена „слабим полом“ — данас је то стара предрасуда!

Жена је јака, ако хоће да буде јака — жена је добра и умна, ако хоће да буде добра и умна.

И све то она може да буде, и ако не така у великом мјесту, онда бар у малом — бар у оном свјету — што је дом њен, кућа њена. Нека се занима и за спољашњи свијет и за велика питања друштва људскога, нека их разумије у толико, у колико јој је по том разумјети војна свога. Њему мора да је „музом“ која га потиче на заносна дјела, њему мора да је богињом, која му чува свету ватру родољубља у јуначким грудима! Њему мора да буде филозофом у борби и прегоревању.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

Рећи ћете ми можда, мила госпођице, да немате толико времена, да се бавите таквом лектиром, која би вас оспособила на горње дичне мисије. Немате времена? Та ваљда није! А кад треба поћи на „Klatschkränzhene“, на оне опасне састанке, које минотауријским гладом прогутају толико новаца, толико трошка, толико времена и толико људске среће — шта велите онда? „Доћи ћу, доћи!“ Допустите, да вам рекнем, да ја онамо дошла не бих — мени је сто пут милија добра књига, него оваково слатко друштво. Вјерујте! Зар не познасте већ и сами, како су опасни ови састанци? О, за цијело да познасте, само не ћете да то кажете. Можда ћете рећи, да су оно сасвим невини разговори. Аха! С почетка да — говори се најприје о јелима, о слушкињама, онда о несталности моде о одијелу и фризури, па о скупоћи овога или онога, то је све безазленоћ ствари, али сад што долази? Ех, bien-to не бисте на сва уста признали?! А, ја вас увјеравам: боља је добра књига, вјерујте — сто пут боља!

Бањалука, 1899.

Н Е К Р О Л О Г .

† **Ђорђе Ф. Недељковић** грађанин новосадски преселио се у вечност 24. новембра у Новом Саду, покојник је своје имање оставио на добротворне цели, од којих и „фонду св. Саве“ 10,000 фор., гимназији новосадској 10,000 фор. и т. д. тако, да је тиме постао један од највећих добротвора српске школе. Сахрањен је уз велико саучешће 26. новембра у Новом Саду. На опелу је началствовао високопреосвећени господин Митрофан епископ бачки.

† **Јован Чиплић** српски народни учитељ у Старом Бечеју, преминуо је 20. новембра т. г. после дужег боловања у 48. години живота, а 23. година трудног учитељског рада. Сахрањен је на Воведеније на тамошњем православном српском великом гробљу.

† **Константин Фука** учитељски кандидат, преселио се у вечност 9. (21.) новембра т. г. у Долову код својих родитеља, у цвету младости, у 20. својој години. Сахрањен је 11. (20.) и. м. на тамошњем православном гробљу.

Вечна им памјат!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Прорачун за просветне цели. Угарски министар просвете поднео је земаљском сабору прорачун за просветне цели у идућој 1900. години. Према томе издатак ће бити 40,780.588 круна. За основне школе употребиће се идуће године 461,816 круна више него прошле; од исте своте употребиће се 160,000 круна, за оснивање 200 нових државних школа, које ће се отворити 1. септембра п. н. кал. 1900. године и на којима ће радити 300 учитељских снага. На 3000 државних учитеља потрошиће се 2.902,800 круна. 80 њих имаће плату од 1400 кр.; 387 по 1200 кр.; 1500 по 1000 кр. и 1300 по 800 круна. У име станарине даће се 199.309 круна, од којих ће њих 21 добијати по 600 кр.; 6 по 400 кр.; 100 по 360 кр.; 73 по 300 кр.; 200 по 240 кр. и 1000 по 200 круна.

Уважавање учитеља. У Дражђанима у Саксонској назвали су једну улицу по имену тамошњег заслужног управитеља грађанских школа *Бертелга*, — Бертелтовом улицом. Подобно су учинили и становници у Костајници у Хрватској. На име градско заступство тамошње закључило је, да се ондашње лепо и велико шеталиште на брду Дјеђу, прозове *Трстењаковим шеталиштем* — по имену бившег управитеља тамошње грађанске школе и вредног хрватског педагошког писца, г. Даворина Трстењака. Заиста похвално!

Дечије игре. Г. Милорад М. Петровић учитељ у М. Крчмарима у Србији, решио се да уз припомоћ својих другова сакупи и у засебној књизи на свет изда „Дечије и омладинске игре“. Радујемо се овоме потхвату, а уједно упозоравамо писца на већ једно слично дело у српској литератури, од професора сомборске учитељске школе г. Милана Стојшића.

Чешка основна школа у Бечу. Као што је познато у престоници Аустријског царства Бечу, станује око 300,000 Чеха, који имају једну једину основну школу, коју издржава друштво „Коменски“. Та школа нема права јавности, пошто јој влада то не дозвољава, ма да она у сваком погледу одговара захтевима, које закон прописује. И ове године су се бечки Чеси обратили с молбом на надлежно место, да им се дотичној школи подели право јавности, али су одбијени, те су услед тога јако огорчени.

Учитељски добротвор. Чувени руски писац Антоније С. Чехов оснива на Криму дом за старе и умировљене учитеље. Он се сам преселио у Москву, али зиму проводи у Јалти, те ће се у то доба налазити у близини дома којег ће подићи.

РАЗНО.

Четрдесетогодишњица црквене службе „Протођаконства“ Филипа Радичевића на Цетињу. Како смо извјештени у четвртак 16. децембра ове године, славиће четрдесетогодишњицу црквене своје службе у митрополији Цетињској, пречасни господин *Филип Радичевић* дворски протођакон и секретар митрополије Црногорске, који још од времена витешкога Господара

Црне Горе кнеза *Данила I. Петровић-Њеџиша*, безпорочно и вјерно служи на олтару Господњем под „*Орловим Кршом*“, на ономе љутоме камену где је од Косова сачувата српска слобода и свето православље. У низу тије четрдесетијех година, био је учитељ основне Цетињске школе, пуније тринајест година, поред чега је био катихета и учитељ аритметике у женском заводу царице Марије на Цетињу, неуморно радећи за развитак народнога образовања и његове моралне крјепости. Он је био за све вријеме свога црквенога и просвјетнога рада, неуморни реденик, који је са свијем жаром срца свога дужности своје вршио, служећи вјерно узвишени престол и драгу домовину. Радичевић се бавио и са књижевношћу, пишући чланке и дописе у многим српским политичким и књижевним листовима, скупљајући по народу пјесме и старине од којих је издао једну књигу под именом „*Гусли Црногорски*.“ Осим тога он је текст „*Буквара*“ за црногорске школе, што су га сачинили сомборски учитељски приправници, под руководством свог наставника педагогике и методике *Н. Ђ. Вукићевића*, применио на јужно, црногорско нарјечје. Његово Височанство Господар Кнез *Никола I.* вазда је поклањао своје благоволење према Радичевићу, кога је удостојио високе части бити вјероучитељем владалачкој дјечи, наградивши његов усрдни и вјерни рад са више ордена, а одликован је и од цара руског племићким орденом светога Владимира, и са више разлије ордена од Србије и Бугарске. Поред свијех породичнијех несрећа које су га постизале, што је два сина трагично изгубио, ипак се мушки достојанствено држи, вршећи црквене дужности и секретара митрополије Црногорске. Слављенику честитамо да дуго поживи на корист свете православне цркве!

С. В.

НАШИМ ДУЖНИЦИМА.

Озбиљно опомињемо и учтиво молимо штоване претплатнике наше, који нам до данас претплату не послаше, да то што пре учинити не пропусте.

Ми смо своју дужност вршили и лист према незгодним материјалним околностима у којима се налазимо, доста тачно издавали, право је дакле, да нас нико не закине, ко је лист примао, већ да нам дужну своту пошаље.

Лист ћемо — помоћу Божјом — и до године издавати, те с тога већ овим путем позивамо све пријатеље школства нашег, да се за претплатнике упишу, односно претплату за идућу годину пошаљу.

У Сомбору, 30. новембра 1899. године.

Уредништво и администрација „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија **Ф. БИТЕРМАНА И СИНА** у Сомбору.

